

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDA ADALAR DENİZİ MESELELERİ**Emine AŞCI*****Özet**

Atatürk dönemi esnasında olduğu gibi Atatürk sonrasında da Türkiye ile Yunanistan arasındaki münasebetler Türk dış politikası açısından önem taşımaktadır. Milliyetçi akımlar ve Batılı devletlerin kışkırtmaları ile ayaklanıp sonunda bir devlet kurmayı başaran Yunanlılar, bundan sonraki süreçte önce Osmanlı Devleti, sonrasında ise Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde tarihi Megali idea (Büyük Hayal) emeli çerçevesinde genişlemek gayreti göstermişlerdir. Bu bağlamda Megali idea fikrinin uygulama safhası Atatürk sonrasında günümüze kadar uzanan bir süreci içine almaktadır. Bu makalenin giriş kısmında Yunanistan'ın kuruluşundan itibaren başlayarak Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sırası ve sonrasında Türkiye ile Yunanistan'ın durumu ve iki ülke arasındaki münasebetler anlatılmaya gayret edilmiştir. Kuruluş felsefesinde birbirleri ile mücadelelerin tarihi alt yapıyı oluşturmaktan dolayı bugün bu iki ülke arasında çeşitli sorunlar halen varlığını korumaktadır. Bu çerçevede bu makalede, bu sorunlardan bir kısmını teşkil eden ve halen Türk – Yunan münasebetlerinde sıkıntılar yaratan Adalar Denizi problemlerinin neler olduğu alt başlıklar halinde incelenmiştir. Adalar Denizi'nde Karasuları ve FIR Hattı Meseleleri ile Kıta Sahaneliği Sorunu olarak alt başlıklara ayrılan bu makalede Yunanistan'ın tarihî ideali çerçevesinde nasıl stratejik hamleler yaptığı anlatılarak ve tarihi maksatlarını gerçekleştirmek için zaman ve şartların lehine dönmesini beklediğine dair örnek hadiseler çerçevesinden konu tartışılmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise bütün bu geçmiş durumların tespiti yapılmış ve Türkiye jeostratejik konumu itibarıyla değerlendirilerek, Türkiye ile Yunanistan arasındaki büyük oranda sorundan oluşan münasebetlerin temelinde nelerin yattığı anlatılmaya gayret gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Yunanistan ilişkileri, Adalar denizi, Kıtasahaneliği meselesi, FIR Hattı meselesi, Karasuları Meselesi.

AEGEAN SEA PROBLEMS BETWEEN TURKEY AND GREECE**Abstract**

The relationship between Turkey and Greece has Always Been great importance in terms of Turkish foreign policy not during Atatürk Period, but also after Atatürk Period. Greeks who have rebelled and finally founded a state due to nationalist movements and provocations of

---

* Dr. Öğretim Görevlisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Western States have always showed their desires about Megali idea (The Great Design) first on Ottoman Empire, then on Turkish Republic. Therefore the period was consisting Greeks' desire about implementing Megali idea comprises the times from after Atatürk to now. In the Introduction part of this article, its aimed at defining the relationship Greece and World War I and II and post-war era. Several problems between these two countries are still on today since the struggle philosophies of the countries. By the way, in this article the problems of the Aegean Sea which forms some of the problems of Greece-Turkey relations are discussed. In this article which has been divided into subtitles as FIR Boundary and Coastal waters in The Aegean Sea how Greece has made strategical attempts in favor of its historical desire and it has been discussed in line with correct time and conditions to achieve its long term aims. In the conclusion part of this article it has been aimed at defining all those historical events and Turkey has been examined in terms of its geo-strategical position and finally between Turkey and Greece.

Keywords: Turkey and Greece relations, The Aegean Sea, The Problem of Continental Shelf, FIR Boundary Problem, Coastal Waters Problem.

Giriş

1821 yılında Rusya'nın desteklediği sıradan bir isyan ile başlayan ve 1830 tarihinde siyasi bir organizasyonun kurulması ile sonuçlanan olaylar, dünya konjonktüründen bağımsız ortaya çıkmamıştır. Bu nedenle XIX. ve XX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin dünya politikasındaki başat güçler karşısındaki konumunu ele almaksızın, Yunanistan'ı ortaya çıkaran süreç ve bu sürecin problemleri hakkındaki açıklamalar yetersiz olacaktır. İki Dünya Savaşı ile son şekli verilen dünya güç dengesinde, doğrudan bu dengenin ürünü olan, Yunanistan ve Anadolu'ya yönelik "Büyük hayal" stratejik bir yer tutmaktadır. O tarihten bu yana özü ve amaçları değişmeyen ve değiştirilmeyen bu sistemin ortakları, Viyana Kongresinde dünyayı nüfuz alanlarına bölmüşlerdir. Viyana Kongresi'nin yapıldığı 1815'den çok kısa bir süre sonra, 3 Şubat 1830'da İngiltere, Fransa ve Rusya bu sürecin ilk ürünü olarak Yunanistan'ın kurulmasına karar vermiştir. Yunanistan'ın kuruluşu Osmanlı Devleti'nin dağılmasında bir başlangıç noktasıdır. Çünkü etnik, dini ve mezhebi anlamda çok çeşitli unsurlardan müteşekkil Osmanlı toplumu için Yunanistan Krallığı bundan böyle bir örnek olacaktır¹. Yunanlılar ise bağımsızlıkları sonrası yürüttüğü yayılcı politika ile Avrupa Devletleri'nin de desteğini alarak, Osmanlı Devleti'ne karşı genişlemeyi dış politikasının temel hedefi yapmıştır. Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı uyguladığı bu yayılcı politikanın adı,

¹ Sarıncay, Y., Sünbül, T. (1999). *Emperyalizm ve Büyük Hayal*. Ankara: 19-21.

“Büyük hayal” olarak çevirebileceğimiz *Megali idea*’dır. İlk aşamada Mora’da bağımsız bir Yunan devleti oluşturan Yunanlılar, sonra da yine Megali idea fikriyle, Orta Yunanistan, Batı Trakya, Adalar Denizi adaları, On İki Ada, Kıbrıs ve Batı Anadolu’yu Yunanistan’a katma, nihayet İstanbul’u ele geçirerek Bizans’ı yeniden kurmayı hedefliyorlardı. Bu anlamda, bağımsızlık fikrinin hayata geçirilmesinde, kültür, eğitim ve siyasi propaganda alanlarında faaliyet gösteren Filik-i Eteryay Cemiyeti (1814) isimli bir örgüt önemli bir rol üstlenmişti. Nitekim daha sonra Rus Çarı’nın desteği ile bu örgüt tarafından 1821 Mora isyanı başlatılmıştır². Bu cemiyetin başlattığı bağımsızlık hareketleri meyvesini vermiş ve bu örgütün ömrünün tamam olmasıyla 1894 yılında kurulmuş olan Etnik-i Eteryay isimli cemiyet Megali idea’nın gerçekleştirilmesini temine çalışmıştır. Söz konusu hedeflerin bir kısmını Megali idea çerçevesinde hayata geçirmeleri mümkün olabilmektedir. Megali idea’nın gerçekleştirilemeyen kısmının durumunu Suat İlhan, jeopolitik yönden özetle şu şekilde izah etmektedir:

“Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı yapma gücünde olduğu şeyleri “olanak ve yetenekleri”dir. Yunanistan’ın Türkiye üzerinde uygulayabileceği “olanak ve yeteneklerinden” ayrı olarak bugünkü “olanak ve yeteneklerinin” üstünde ve hiçbir zaman göz ardı edilmemesi gereken bir de “niyet ve amaçları” vardır. Yunanistan’ın “niyet ve amacı” ise Megali idea olarak açıklanmıştır. Megali idea “olanak ve yeteneğe” bağlı olarak gerçekleştirilmesine niyet edilen, amaç edinilmiş politika hedefidir ve Türkiye’ye yönelik uzun vadeli tehdide açıklık getirmektedir. Yunanistan’ın Megali ideasının başka bir söyleyişle “niyet ve amacının” bugün için benimsediği bölümleri, geleceğe yönelik bölümleri vardır. Çünkü “Megali ideasını” gerçekleştirmek bugünkü olanak ve yeteneklerinin üzerindedir. Yunanistan güçlenmiştir, zayıflamıştır, fakat “niyet ve amacı” değişmemiş, aynı kalmıştır. Tarih, Yunan “niyet ve amacını” açıklayan örnekleri cömertçe vermiştir³.”

Bağımsızlığı sonrası Birinci Dünya Savaşı’na kadar “Yunan genişlemesi” ile 1829’da Osmanlı-Rus Harbi sonunda yapılan anlaşma ile Yunanlılara, eski 18 Grek kent devletinin kurulduğu bölgede özerklik verildi. 1864’te İngiltere’nin 1815 yılında ele geçirdiği Yedi Adaları (İonian Islands) Yunanlılara verildi. 1913’te Balkan Harpleri sonucu Bükreş Anlaşması ile Kuzey Thesally, Epirus, Macedoniya ve Batı Trakya’nın bir bölümünün Girit ile beraber Yunanistan’a verildi⁴. Birinci Dünya Savaşı sonrası 18 Ocak 1919’da Paris’te Osmanlı topraklarını paylaşmak

² Turan M., Gürbüz, M. (2006). Yunan Bağımsızlık Düşüncesinin Tarihi Temelleri ve Tripoliçe Katliamı. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, (1)20-24.

³ İlhan, İ. (1989). *Jeopolitik Duyarlılık*. Ankara, TTK Yayınları, 95-96.

⁴ İlhan, S. (1989). *Türk-Yunan İlişkileri*. Ankara: 22.

için toplanan müttefiklerin, Osmanlı mirası üzerinde anlaşmakta güçlük çektikleri mesele daha önce kendisine vaat edilen toprakların İtalya'ya verilir verilmeyeceği meselesi idi. Kendisi için Megali ideaya ulaşmakta önemli bir merhale olan bu durumu gerçekleştirmek için Yunanlılar da çalışmalara başladılar. Pan-Helenistler bu maksatla İzmir'deki yerli Rumları Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtmaya başladılar⁵. İlhak niyetleri Batı Anadolu üzerinde yoğunlaşıyordu. İlhaklarını meşru göstermek için Aydın ve İzmir dolaylarında Rum nüfusun Türklere daha fazla olduğunu ve Rumların Türklere kötü idaresine maruz kaldıkları iddialarını dünya kamuoyuna duyuran Yunanlılar, bir yandan da Türklere imha ve tehcir siyaseti uyguladılar. Böylece 14 Mayıs 1919'da İzmir Yunanlılarca işgal edildi. Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Milleti'nce başlatılan İstiklal Harbi'nde Yunanlılar yenilgiye uğratıldı. İstiklal Harbi sonrasında yapılan Lozan Anlaşması'nın kesintiye uğraması öncesi Yunanlılarla Nüfus Mübadelesi Anlaşması yapılmıştır. Ancak bu anlaşmanın uygulanması safhasında Yunanlıların yavaş davranması sonucu Türkiye'nin kararlı tutumu ile 1.300.000 Anadolu Yunanlısı Yunanistan'a göç ettirilmiştir. Bunun haricinde Lozan Anlaşması'nın Yunanlılar ile imzalanan kısmı şöyledir: Mudanya Mütarekesi'ne göre sınır çizildi. İmroz ve Bozcaada Türkiye'ye verildi. Meriç'in iki kıyı ortasından geçen bir çizgi sınır kabul edildi. Harp tazminatı olarak Karaağaç Türkiye'ye verildi. Sisam, Sakız, Midilli, Limni ve Semandirek adaları askersiz olmaları şartıyla Yunanistan'a bırakıldı. İstanbul Rumlarına karşılık Batı Trakya Türkleri milli hars ve mekteplerini Türkçe olarak devam ettirecekler, Yunanistan onların azınlık haklarına riayet edecektir. Yine İstanbul'daki Rum-Ortodoks Patrikhanesi yine İstanbul'da kalacak ve dokunulmazlığı olacaktır. İstanbul Rumları yayın, okul açma, hastane ve vakıf işlerinde serbest olacaklar, Türk mahkemelerinde kendi dilleriyle ifade vermelerine engel olunmayacak, dini tatillerinde mahkemeye çağrılmayacaklardır. Bu hakların hepsi Batı Trakya'daki Türkler içinde geçerlidir. (Aşağıda bahsedeceğimiz üzere bu karar Batı Trakya'daki Türklere katiyen tatbik olunmamış hatta tam aksine hareket edilmiştir⁶.) Lozan Konferansı'nda yukarıda kısaca bahsettiğimiz Türkiye'deki Rumlarla Yunanistan'daki Türklerin mübadelesi karşılaştırılmış ancak İstanbul'da "yerleşmiş" bulunan Rumlarla Batı Trakya'daki Türkler bu kararın dışında tutulmuştur. İstanbul'da mümkün olduğu kadar fazla Rum'un kalmasını isteyen Yunanistan ile Türkiye Cumhuriyeti arasında "yerleşmiş" (etabli) tarifinin sınırları yüzünden anlaşmazlık çıkmıştır. Türkiye'den gelen Rumları yerleştirmek için Yunanistan 1925 yılında Batı Trakya'daki Türklerin mallarına el koymuş bunun üzerine Türkiye'de İstanbul'daki Rumların mallarına el koymuş ve ilişkiler gerginleşmiştir. Sorun 1930 yılında yapılan anlaşmayla çözümlenmiştir. Nüfus

⁵ Sonyel, S. R. (1985). *Türk-Yunan Anlaşmazlığı*. Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, 12.

⁶ Yalçın, S. vd. (2003). *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*. Ankara: Siyasal Yayınları, 258-259.

mübadelesinin halledilmesinden sonra Atatürk döneminde Türk-Yunan ilişkileri yumuşak bir seyir takip etmiştir. Bu problem sonrasında Atatürk dengeli bir politika ile Yunanlılarla barış siyaseti takip etmiş ve 9 Şubat 1934 tarihinde Batı sınırını güvenlik altına almak için bu iki devletin yanı sıra Yugoslavya ve Romanya'nın da katılımı ile Balkan Antantı imzalanmıştır⁷. İkinci Dünya Savaşı sırasında ise güvenlikleri için, topraklarına İngilizleri kabul eden Yunanlılar bu coğrafyayı istila etmek isteyen İtalya'nın bu istilayı becerememesi sonrası onların yardımına koşan Almanların işgaline uğramışlardır⁸. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye ve Yunanistan ABD tarafından düzenlenen Truman Doktrini ve Marshall Planı dâhilindeki yardımlardan almışlardır⁹. Yine iki ülke 1954 yılında II. Balkan Paktına imza koysalar da aynı yıl patlak veren Kıbrıs meselesi ve sonraki yıllarda alevlenecek olan Adalar Denizi Meseleleri sebebiyle Türkiye ve Yunanistan'ın gündemini bu iki başlık temelli problemler teşkil eder hale gelecektir.

Adalar Denizi Meseleleri

Adalar Denizi, Türkiye ve Yunanistan'ın ortak bir denizi olmakla birlikte uluslararası sivil ve askeri çok önemli bir geçiş yoludur. Hele dünya bölge stratejisindeki bu konumu uluslararası hassasiyeti de arttırır¹⁰. Adalar Denizi sorunlarının temelini esasen Adalar Denizi adalarının konumu belirlemektedir. Adaların neredeyse tamamının elimizde bulunmuyor oluşu büyük bir tehlikedir. Selahaddin Salıh'ın bu adaların stratejik önemini anlattığı bilginin özetini nakledecek olursak problemin büyüklüğü de karşımıza çıkacaktır: “Atalarımız Adalar Denizi adalarını Yunanlılardan değil, Venedik ve Cenevizlilerden savaşarak almıştır. Dolayısıyla Greklerin adalar üzerinde hakları ve iddiaları olamaz. Adalar Denizi adaları Türk ana vatanının ayrılmaz bir parçasıdır. Adalar Denizi adaları bugünkü harp silah teknolojisinin tekâmülü karşısında Anadolu için çok ciddi birer tehlike teşkil etmektedirler. Etnik-i Eteryacı Cemiyeti'nin programında yer alan son dört maddeden biri Adalar Denizi adalarının Yunanistan'a ilhakı kesb-i katiyet etmiştir. On İki Ada'ya hâkim olan devlet Adalar Denizi'nde deniz hâkimiyeti kurduktan başka Türk Anayurdu'nu her zaman tehdit ve işgal için kolaylıklara mazhar olur. Yunanlıların bu tutumu gelecekte zuhur edecek politik imkânlardan istifade ederek Anadolu'ya bir harekât yapmayı düşündüklerinin bir

⁷ Gönlübol, M., Sar, C. (1997). *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*. Ankara: ATAM Yayınları, 99-107; Özel, S. Atatürk Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri. *Türkler*. (C.16). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 643-653.

⁸ Deringil, S. (2003). *Denge Oyunu İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin Dış Politikası*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 122-132.

⁹ Geniş bilgi Bkz. Ambrose, S. E. (1992). *Dünyaya Açılım 1938'den Günümüze Amerikan Dış Politikası*. Ankara: 60-70;

¹⁰ Tokgöz, E. (1991). *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi*. Ankara:78.

¹⁰ Keleşyılmaz, V. (2000). Türk-Yunan Anlaşmazlıklarının Kökeni ve Önemi Üzerine. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. (C.16). (46)277-284.

ifadesidir. On İki Ada yabancı bir devletin elinde bulunduğu müddetçe Türk ana vatanının batı bölümünde ve hatta heyet-i umumiyesinde huzurdan bahsedilemez¹¹.”

1. Gayri Askeri Statüdeki Adaların Silahlandırılması

Lozan Anlaşması'nın 12. maddesinde Yunanistan'a bırakılan bütün Doğu Adalar Denizi adalarının askerden arındırılmış bir statü altına koyulması ilkesi kabul edildikten sonra, merkezi Doğu Adalar Denizi adalarının kısmen askerden arındırılmış statüsü aynı anlaşmanın 13. maddesi ile düzenlenirken Boğaz önu adalarının tam olarak askerden arındırılmış statüsü de Boğazlar sözleşmesi ile düzenlenmiştir¹².

Lozan Anlaşması'nın 13. maddesine göre Türkiye ile Yunanistan arasındaki barışın devamlı olabilmesi için Yunanistan, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikerya Adaları'nda hiçbir deniz üssü veya istihkâm bulundurulmayacak, Yunan askeri uçakları Anadolu toprakları üzerinde uçmayacaklar, söz konusu adalarda, güvenlik kuvvetleri ile askeri kuvvetlerin sayısı, bütün Yunanistan'daki kuvvetleri ile orantılı bir sayıda olacaktır. Bundan her türlü sahara ve uçaksavar topunun bu adalara yerleştirilmesinin yasaklandığı ortaya çıkmaktadır¹³. Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin 4. Maddesinden¹⁴ anlaşıldığına göre Limni ve Semadirek askerden arındırılmakta “hiçbir hava, kara ya da deniz askeri üssüne ve tahkimata izin verilmemekte, bu adalarda izinli olan tek askeri amaçlı tesis, her türlü telefon, telgraf ve optik araçlarla yapılacak haberleşme ve gözetleme tesislerine izin verilmektedir. Silahların türü sınırlandırılarak, güvenlik kuvvetleri dışında her hangi bir silahlı kuvvetin bulunması yasaklanmaktadır. Adaların karasularında ise Yunan donanmasının denizaltılar da dâhil, geçmesine izin verilmektedir. Yunanistan'ın adaların karasularına hiçbir biçimde kuvvet yığmaması gerekmektedir. Askeri personelin anılan adalara giriş, çıkışı yalnızca buralardan askere alınanların eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere serbest bırakılmıştır¹⁵.

Adalar Denizi'nin Güneydoğu Adaları (Oniki Ada) 10 Şubat 1947 tarihinde imzalanan Paris Anlaşması'nın 14. maddesi ile Yunanistan'a bırakılmıştır. Yunanistan'a bırakılırken söz konusu adalar tamamen askerden arındırılmışlardır. Bu sayede her türlü tesis, istihkâm ve üs

¹¹ Salıhık, S. (1968). *Tarih Boyunca Türk – Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eteryası*. İstanbul: Kitapçılık Yayınları, 86-88.

¹² Pazarıcı, H. (1992). *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü*. Ankara: Turhan Yayınları, 10.

¹³ Cin, T. (2000). *Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'de Karasuları Sorunu*. Ankara: Seçkin Yayınları, 99.

¹⁴ Doğru, S. (2013). Türk Boğazlarının Hukuki Statüsü: Sevr ve Lozan'dan Montrö'ye Geçiş. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. (C. 15/2). 123-169.

¹⁵ Pazarıcı, 1992: 19-21.

kurulması ile asker eğitimi ve silah üretimi yasaklanmaktadır. Bu adalarda sadece sınırlı sayıda güvenlik kuvvetinin bulunmasına ve eğitilmesine izin verilmektedir. Bu anlaşma ile Yunanistan Adalar Denizindeki jeopolitik dengeyi tamamen kendi lehine çevirmiştir¹⁶.

Yunanistan 1960'lı yıllara kadar Doğu Adalar Denizi Adaları'nın silahtan ve askerden arındırılmış statüsüne uymuştur. Fakat Yunanistan Kıbrıs sorunu sebebiyle iki ülkenin aralarının açıldığı aşamada adaları silahlandırmaya başlamıştır. Türkiye 29 Haziran 1964 tarihinde Yunanistan'a bir nota vererek Rodos ve İstanköy'de yapıldığı saptanan tahkimata anlaşmalara uyularak son verilmesini istemiştir. Yunanistan ise 1 Temmuz 1964'de verdiği yanıtta anlaşmalara uyduğunu ve söz konusu adalarda tahkimat yapmadığını bildirmiştir¹⁷. Daha sonra Türkiye'nin 1969 Nisan'ında Limni'deki silahlanma faaliyetleri ile ilgili olarak verdiği notaya ise, Yunanistan ilk kez Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin kendisine Boğaz-önü Adaları'nı silahlandırma hakkı verdiğini öne sürerek yanıt vermesi dikkat çekmiştir. Adalar Denizi'nde silahtan arındırılmış olması gereken ve yukarıda belirttiğimiz adaların anlaşmalara ve Uluslararası Hukuka uygun hale getirilmesi, Türkiye'nin milli savunması ve milli güvenliğinin bir gereğidir¹⁸. Bundan başka Yunanistan uluslararası anlaşmalarda öngörülmeyen sözde bir sınır ile bazı haritalarda yer alan "Limnia/İmia" ismine dayanarak tarihi ve coğrafi gerçeklere aykırı ve hukuki dayanaktan yoksun olmasına karşın Kardak kayalıkları üzerinde hal iddia etmektedir. İki ülke bu sebepten dolayı 1995 yılında savaşın eşiğine kadar gelmiştir¹⁹.

2. Adalar Denizi'nde Karasuları Meselesi

Karasuları bir ülkenin emniyet ve hayat çerçevesidir. Her ülkenin karasularında tam hükümranlık haklarına sahipliği normaldir. Karasularında deniz dibi, dip altı, deniz suyu sütunu, deniz yüzeyi ve üzerindeki hava bölgesi söz konusu olduğunda ülkenin hükümranlık haklarının uygulandığı hayati sınırların genişliği akla gelir. Böylece o devlet karasularının genişliği ile deniz dibi altından hava sütununa kadar olan yerde hükümranlık haklarını uygular. Bunu genişlettiği oranda hükümranlık hakları da genişlik kazanır. Böylece her türlü deniz altı, deniz üstü ve hava trafiği, denizdeki canlı ve cansız doğal kaynakları, bu yeni durumdaki iç hukukuna göre yönetir²⁰. Ama bu gelişme güzel olamaz. Genişleme herkesin malı olan bölge üzerinde olacağına göre diğer ülkelerce de kabul edilmesi gerekir. Ancak bu şart yerine geldiğinde hukuka dayanılarak kanun ve

¹⁶ Hergüner, M. (1986). Ege Denizi'nin Türk-Yunan İlişkileri Üzerindeki Etkisi, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*. (534)19.

¹⁷ Pazarıcı, 1992: 30-3, 53-54.

¹⁸ Cin, 2000: 101-103.

¹⁹ İnan, Y., Başeren, S. (1997). *Kardak Kayalıklarının Statüsü*. Ankara, 1-2.

²⁰ Apatay, Ç. (1995). *Yaşadıklarım ve Ege'de Olup Bitenler*. İstanbul: Kazancı Kitap Yayınları, 514-515.

kararname yapılır ve uygulanması sorun çıkarmaz²¹. Kuruluşundan bu güne kadar beş kez Türkiye aleyhine sınırlarını genişleten ve 1930'lu yıllardan sonra Türkiye'ye karşı sınırlarını genişletebileceği en uygun yer olarak Adalar Denizi'ni seçmiş olan Yunanistan'ın Adalar Denizi'ndeki macerasını önce kısaca özetleyelim:

Yunanistan 1931 yılında hava sahasını 3 deniz milinden 10 deniz miline, 13 Ekim 1936'da da karasularını 3 deniz milinden 6 deniz miline genişletmiş; 1947 yılında On İki Adaları silahtan ve askerden arındırılması koşulu ile ele geçirmiş, 1960'lı yıllarda silahtan ve askerden arındırılmış olması gereken bütün bu adaları anlaşmalara ve uluslararası hukuka aykırı olarak silahlandırmıştır. 1970'li yıllarda Adalar Denizi'nde kıta sahanlığı iddialarında bulunmuş, başarılı olamayanca da 1980'li yıllardan itibaren 1982 tarihli BM Deniz Hukuku Sözleşmesi²²'ni öne sürerek 12 deniz millik karasuları iddiasında bulunmuştur ve bu iddialarını bu güne kadar devam ettirmiştir²³.

Klasik Deniz Hukuku'nda karasuları 3 mil olduğu için Lozan Anlaşması'nda 3 mil uzaklıktaki adalar Türkiye'ye verilmiştir²⁴. Adalar Denizi'ndeki 3 millik karasuları uygulaması 1936 yılına kadar sürmüş bu tarihte Yunanistan karasularını 6 mile çıkarmıştır. Bu, o tarihte saldırgan bir tutumda olan Faşist İtalya'ya karşı bir korunma tedbiri olarak değerlendirilmiş ve anlayışla karşılanmıştır. Türkiye'nin bu konudaki tutumu bu nedenle belirsiz gibi kalmıştır. Bu tarih Montrö Boğazlar Sözleşmesinin hemen sonrasına denk gelmektedir. Boğazların tamamen Türk hâkimiyetine geçmesinden hoşnut olmayan Yunanistan'ın bu manevra ile Adalar Denizinde kendisine genişleme alanı bulmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Türkiye ile Yunanistan arasında bu yıllarda yürütülen dostane münasebet sürecini Yunanistan kendi açısından iyi değerlendirmiştir.²⁵ Adalar Denizi'ndeki her değişiklik Türkiye için hayati ve stratejik bir sorundur. Türkiye'nin doğrudan doğruya güvenliğine yöneliktir. Türkiye Adalar Denizi'ndeki asıl haklarına yöneldikçe Yunanlılar tarafından çeşitli politik rüzgârlar estirilmekte ulaşım tıkanıklığı ve emniyet konusu bir örtünün arkasına gizlenmeye çalışılmaktadır. Türkiye tam yirmi sekiz yıl sonra 1964 yılında Adalar

²¹ *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, (1985). Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 80-82.

²² Söz konusu sözleşmenin 3. Maddesine göre: "Her devletin, karasularının genişliğini bu sözleşmeye uygun şekilde belirlenen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini aşmayan bir sınıra kadar tespit etme hakkı vardır". Gündüz, C. (2000). *Milletlerarası Hukuk: Temel Belgeler, Örnek Kararlar*. İstanbul: Beta Yayınları, 357.

²³ Cin, 2000: 8.

²⁴ Lozan Barış Antlaşması madde 6: "İşbu muahede hilafına bir hüküm olmadıkça, hudud-u bahriye, sahilden üç milden dun mesafede kain ada ve adacıkları ihtiva eder" madde 12: "Asya sahilinden üç milden dun mesafede kain adalar, işbu muahedede hilafına sarahat bulunmadıkça, Türkiye hakimiyeti altında kalacaktır". Başeren, S. H. (2003). *Ege Sorunları*. İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, 107-108.

²⁵ Yılmazçelik, İ.-Ertürk, Y. (2005). *Ege Adalarının Coğrafi, Tarihi, Siyasi ve Hukuki Durumu ve Günümüzdeki Gelişmeler, Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I*, Ankara: Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, 19.

Denizi'nde karasularını 6 mile çıkarmıştır²⁶. Türkiye'nin karasularını 6 mile çıkartması Yunanistan'ın Adalar Denizi'nde petrol araştırmalarına (sismik araştırmalara) başladığı 1961 tarihinden üç yıl sonraya rastlar. Bugünkü duruma göre Adalar Denizi'nde uluslararası geçiş yolları karasularının dışında kalmakta ve açık deniz statüsü uygulanmaktadır. Türkiye için kıyılarından açık denize açılma alanları Trakya ve Biga Yarımadası'nın batı kıyıları ile İzmir Körfezi çıkışı ve Kuşadası açıklarında dar koridorların dışında Türk karasuları Yunan adalarının karasuları ile sınırlandırılmıştır. Bu bölgelerin dışında açık denize çıkmak ancak Yunan karasularından geçilerek mümkündür. Diğer bir deyimle boğazın çevresi İzmir ve Kuşadası koridorları dışında Yunan karasuları 6 mil esasına göre bile Türkiye'nin Adalar Denizi kıyılarını kuşatır. Bu hal dahi kabul edilemez bir durumdur. Diğer bir husus da Akdeniz'e çıkıştır. Bugün için Adalar Denizi'nde Çanakkale ile Doğu Akdeniz arasında uluslararası geçiş yolu olarak Sakız Adası'nın güneyinde dar bir koridor bulunmaktadır. Bu koridor Sakız'ın ve Nikaira'nın batısından geçerek Rodos-Karpotos, Karpotos-Girit ve Girit'in batısı olmak üzere Doğu Akdeniz'e açılabilir. Yani İstanbul ve İzmir'den Mersin ve İskenderun'a gidebilmek için ancak bu dar koridordan geçilebilmektedir. Durum böyle iken bir de karasuları 12 mile çıktığında Türk limanlarından ve Boğazlardan Türkiye'nin Akdeniz'deki limanlarına gidiş daima Yunan karasularından ve Yunan kontrolü ve belirli şartları altında olacaktır.

Bugünkü duruma göre Adalar Denizi'nin %8.8'i Türk karasuları, %35'i Yunan karasuları ve %56.2'si açık deniz olmaktadır. Eğer karasuları 12 mil olursa Adalar Denizi'nde Türk karasuları %10 Yunan karasuları %64 açık deniz %26 olacaktır²⁷. Deniz alanlarının sınırlandırılmasının her zaman bir uluslararası bir yönü vardır. Bu, yalnızca kıyıdaş devletin iç hukukunda açıklandığı biçimi ile onun iradesine bağlı olamaz. Her ne kadar tek kıyı devletinin bunu gerçekleştirme niteliğine sahip olması nedeniyle sınırlandırma işlemi zorunlu olarak tek taraflı bir işlem ise de buna karşılık bu sınırlandırmanın üçüncü devletler bakımından geçerliliği uluslararası hukuku ilgilendirmektedir. Bu nedenlerle Yunanistan'ın resen tek taraflı kararlarla Adalar Denizi'nde karasularını genişletip Türkiye'nin ortak olduğu kıta sahanlığı ve karasuları haklarını elinden almaya çalışması Uluslararası Hukuka aykırı olmasının yanı sıra Türkiye tarafından kabul edilemez ve böyle bir durum harp sebebi sayılacaktır²⁸.

²⁶ Kurumahmut, (1992). *Ege Denizi Karasuları Uyuşmazlığı Üzerine Bir İnceleme*, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*. (553)13.

²⁷ *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*. 1985: 82-84.

²⁸ *Ege Denizi ve Ege Denizi Adaları*. (1995). İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 175; Sönmezoğlu, F. (2000). *Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Büyük Güçler Kıbrıs, Ege ve Diğer Sorunlar*. İstanbul: Der Yayınları, 321-322.

Türkiye ve Yunanistan bakımından Adalar Denizi sorunu hayati bir meseledir. Taraflar birkaç kez savaşın eşiğine gelmişlerdir ve şu an sorun dondurulmuştur. Türkiye, Yunanistan'ın Uluslararası Adalet Divanına kara suları meselesini götürme önerisine karşı çıkmaktaydı. 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesini de salt bu yüzden imzalamamıştır. Fakat Aralık 1999 Helsinki Zirvesinde 2004 sonuna kadar Adalar Denizi sorununun ikili görüşmelerle çözülmemesi durumunda sorunun Uluslararası Adalet Divanına götürülmesi hususunu Türk hükümeti kabul etmiştir. Bu, yıllardır sürdürülen politikada köklü bir değişiklik anlamına gelir. 1925-26 yıllarında Musul sorununun Milletler Cemiyeti'nin uluslararası yargı sisteminde Türkiye açısından son derece haksız ve taraflı bir kararla neticelenmiş olması Türk devlet geleneğinde uluslararası yargıya karşı haklı bir kuşku oluşturmuştur. Aynı şeyin Adalar Denizi için de tekrarlanması olasılığı çok yüksektir. Zira Divan kendi prosedürü gereği öncelikle milletlerarası antlaşmalara yani 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesine bakacaktır. Bu sözleşme ise Türkiye'nin aleyhine hükümler içermektedir. Helsinki'de Aday üye olma gibi belirsiz bir vaat uğruna böyle büyük bir riske girilmiştir. Aralık 2004'de müzakere tarihi alınırsa Adalar Denizi sorununun divana götürülmesi konusunda Türk hükümeti fazla tereddüt etmeyecektir. Fakat bu tarih alınmazsa Helsinki'de verilen sözlerin de hiçbir anlamı kalmayacaktır. Kaldı ki yukarıda anlatıldığı üzere divan kararı çok haksız bir biçimde tecelli ederse Türkiye'nin bunu tanımaması da her zaman için mümkündür. Zira Adalar Denizi sorunu çok geniş boyutlu yaptırımları ve uluslararası müdahaleyi gerektirecek çapta bir konu değildir²⁹. Türkiye'nin tam üye olarak içerisinde yer almadığı AB ile olan sınırlar çerçevesinde düşünüldüğünde Türkiye ve Yunanistan'ın Adalar Denizi'nde ki sınırları aynı zamanda AB'nin dış sınırlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla Adalar Denizi'nde karasularının 12 mile genişletilmesi birliğin sınırlarının da genişlemesini doğuracaktır. Ancak Türkiye'nin bu yöndeki bir uygulamayı savaş nedeni saymakta oluşu bu olasılığın gerçekleşmesi durumunda Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya getirebileceği gibi AB'yi de sıcak bir çatışmanın/bunalımın içerisine sürükleyebilecek niteliktedir³⁰. Öte yandan Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkartamamasında Türkiye'nin kararlı tutumuna ilave olarak SSCB ve ABD'nin de bu durumu kabul etmeyeceklerini belirtmeleri etkili olmuştur. Nitekim böyle bir durum söz konusu olsaydı özellikle Sovyet donanmasının Adalar Denizinden geçmesi Yunanistan'ın lütfuna kalacaktı. Benzeri şekilde ABD'nin 1936 Montrö

²⁹ Hasgüler, M., Uludağ, M. B. (2004). *Devletler Arası ve Hükümetler Dışı Uluslar Arası Örgütler – Tarihçe, Organlar, Belgeler, Politikalar* – Ankara: Paradigma Yayınları, 86.

³⁰ Hayta, N. (2006). *Ege Adaları Sorunu – 1911'den Günümüze* -. Ankara: Gazi Yayınları, 317.

Sözleşmesi şartlarına göre Karadeniz'e çıkabilecekken yine Yunanistan buna engel olabilecek konuma gelecektir³¹.

3. Adalar Denizi'nde FIR Hattı Meselesi ve Hava Sahasının Kullanımı

“Uçuş Haberleşme Bölgesi” veya “Uçuş Bilgi Sahası” olan “Flight Information Region” yazımın baş harfleri ile kısaca FIR hattı olarak söylenegelmektedir. Bu konu bugün Adalar Denizi semalarında yolcu ve harp uçaklarının uçuşunda Türkiye ile Yunanistan arasındaki bir meseledir. Adalar Denizi'nde açık deniz statüsünde olan bölgeler halen sınırlıdır. Adalar Denizi'nin önemli bir kısmı Yunan karasuları (%35) ile kapalıdır. Karasularının üzerindeki hava bölgesi de o ülkenin egemenlik sahasına dâhildir. Yunanistan hava bölgesinde, 10 mil olduğu kabul ve iddiası ile uluslararası hava bölgesini deniz bölgelerinden de daha dar tutmak istemektedir. Böylece zaten dar olan uluslararası deniz bölgelerinde deniz kuvvetlerinin eğitim ve tatbikat yapma olanakları az olduğu gibi hava kuvvetleri için durum daha da sıkışık olmaktadır. 1952 yılında Adalar Denizi'nde Uçuş Bilgi Sahası (FIR)'nın kontrolünün Yunanistan'a verilmiş olması bunun sınırının da Türk karasularının sınırına dayanmış olması Adalar Denizi'nde önemli bir sorunun doğmasına neden olmuştur. Ne yazık ki uçuş haberleşme bölgeleri, uçuş haberleşme sahaları kurulduğunda Türkiye buna pek ilgi göstermemiştir. Uçuş kontrolünün sadece sivil uçakların uçuşlarını ilgilendireceğini ve askeri yönden bir sakınca doğurmayacağını düşünen ilgililer, bir yük ve masrafa neden olacağını ileri sürerek bu hususu Yunanistan'a bırakmışlardır³². Yunanistan ile o tarihteki dürüst ve dayanışmalı komşuluk ilişkileri ve NATO'nun selameti bakımından kabul edilen ve üzerinde bile durulmadan kendisine verilen bu görevi, bu devlet, bugün çirkin biçimde kullanmakta ve Türkiye aleyhine uygulamaktadır. Yunanistan'a bırakılan Uçuş Haberleşme Kontrolü Kıbrıs Barış Harekâtı sırası ve sonrasında ciddi sorunlar yaratmıştır. Barış harekâtı sırasında Türkiye Yunanistan'dan gelen uçaklardan kendi karasuları üzerine gelinceye kadar resmen haberdar olamamış ve bunlarla haberleşmemiştir. O tarihte iktidarda bulunan maceracı Yunan hükümeti Türkiye'yi istemeği bir savaşa sürükleyebilirdi. Asıl önemli sorun Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Türkiye kendi güvenliği için kıyılarına 50 mil yaklaşan uçaklara Adalar Denizi'yi tehlikeli bölge ilan ederken kendi uçaklarından başka uçaklara kapatma tedbirini alma zorunluluğu duymuştur³³. Ayrıca Türkiye 10 millik hava sahasını tanımadığını göstermek için askeri tatbikatlar esnasında Yunanlıların hak iddia ettiği sahalarda da uçuş yapmaktadır. Yunanistan bunu hava sahasının ihlali

³¹ Bal, İ. (2002). Türk Dış Politikası (1960-1980). *Türkler*. (C.17). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 90-109.

³² Başeren, 2003: 184-185.

³³ Özkan, C. (1989). Türk-Yunan Diyalogu ve İki Ülke İlişkilerinde Yakınlaşma Çabaları, *Güncel Konular*. (10)77.

gibi göstererek protestolarda bulunsa da Türkiye bu protestoları geri çevirmektedir³⁴. Görülüyor ki Türkiye, Adalar Denizi'nde Yunan karasuları ile kuşatılmış olmasından başka, bir de hava ulaşım olanaklarını kaybetmiştir. Bugün Türkiye ile Batı Avrupa ve Kuzey Afrika arasındaki hava yolu İtalya, Yugoslavya ve Bulgaristan üzerinden geçmektedir. Yunanistan Türkiye'ye gelen yabancı devlet ve hükümet başkanlarına bile Adalar Denizi üzerinden uçuş izni vermemektedir³⁵.

4. Kıta Sahahlığı Sorunu

Kıta saahlığı terimi 1945'de ilk defa ABD Başkanı Truman'ın bildirisini ile ortaya çıkmış daha sonra diğer devletlerin de çeşitli genişliklerde kıta saahlığı ilan etmeleri ile teamül hukuku oluşmuş³⁶ ve ardından da III. BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde yer almıştır. Başlangıçta 200 metre derinlik esas alınarak belirlenen kıta saahlığı III. BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde iç suların itibaren 200 millik bir genişliği esas almıştır. Türkiye her ne kadar Karadeniz'de kıta saahlığını 200 mil olarak uyguluyorsa da, özel konumu itibari ile Adalar Denizi'ne bu kuralın uygulanamayacağını devamlı olarak duyurmuştur. Yunanistan, Adalar Denizi'ndeki adaların karasuları ve kıta saahlığı hakkı olduğundan hareketle Adalar Denizi'nde kıta saahlığından artı kalan açık deniz alanını da Yunan kıta saahlığı olarak addetmiş, 1960-1973 yılları arasında yerli ve yabancı birçok şirkete Adalar Denizi'nde petrol arama ve işletme ruhsatları vermiştir³⁷. Bu iki ülke arasındaki ilişkileri germiştir.

1980 sonrası daha önceki yıllarda olduğu gibi Yunanistan petrol arama faaliyetlerine başlayacağını açıklayınca 26 Mart 1987 tarihinde Türkiye'nin Adalar Denizi'ndeki tartışmalı bölgede TPAO'ya arama ruhsatı vermesi iki ülke arasında bunalımın artmasına yol açmış Yunanistan başbakanı Papandreu Yunanistan'a ait olduğunu iddia ettiği kıta saahlığı içerisinde Türk petrol arama gemisinin arama yapmasının engelleneceği ve "sözle değil fiille" karşılık verileceği uyarısında bulunmuştur. Karşılıklı olarak yapılan bu açıklamalardan sonra iki ülke arasında diplomatik girişimler hızlanmış NATO genel sekreteri Carrington ve ABD diplomatik çevrelerinin çabalarıyla bunalım hafifletilmiştir³⁸. Bunalımın azalmasında Yunanistan'ın tartışmalı

³⁴ Aksu, F. (2001). *Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi Yayınları, 94.

³⁵ *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*. 1985: 84-87. Ayrıca Bkz. *Adalar Denizi'nde Deniz Sorunları Semineri*. (1986). Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, (tün kitap); Aklar, (2003). Türkiye'nin Milli Menfaatleri Önünde Bir Engel: Yunanistan Gerçeği, Sorun Alanları, Politikalar, *Stratejik Analiz*. (C.4). (42)26.

³⁶ Bayraktar, (1990). *Kıta Sahahlığının Tespitine Yönelik Jeolojik ve Hukuksal Değerlendirmeler ve Ege Kıta Sahahlığı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Deniz Jeolojisi/Jeofiziği Anabilim Dalı, 2-3.

³⁷ Yenigün, C. (1997). Türkiye ve Yunanistan Arasında Adalar Denizi'ndeki Deniz Sorunları. Yalçınkaya A. (Editör). *Türk-Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu*. Sakarya: Sakarya Yayınları, 74.

³⁸Aksu, 2001: 70-81.

sularda petrol aramaktan vazgeçtiğini diplomatik yollardan Türkiye'ye bildirmesi ve Kuzey Ege Petrol Şirketi'nin 28 Mart tarihine kadar Taşoz Adası doğusunda petrol çıkarmaya başlayacağına ilişkin planlarını askıya aldığı açıklaması etkili olmuştur. Kıta sahanlığı sorununda ortaya çıkan bu gerginlik önemli noktaları gün ışığına çıkarmıştır. Bir kez Yunanistan'ın sıklıkla vurgulamakta olduğu Bern Anlaşması'nın geçersiz olduğuna ilişkin yaklaşım her iki ülkenin ulusal kara suları dışında tartışmalı bölgelerde petrol arama faaliyetlerine girişmeyeceklerini açıklamasıyla yerini Bern Anlaşması'nın geçerli olduğu yaklaşımına bırakmıştır. Yine Yunanistan bu bunalım sırasında AET ve NATO üyesi ülkeler ve ABD'ye karşı suçlayıcı bir yaklaşım sergilemiş ve özellikle Türkiye'nin ilişkilerinin soğuk olduğu Bulgaristan ile yoğun diplomatik iletişim kurmuş Varşova Paketi'ni gelişmelerden haberdar etmiştir. Ayrıca Yunanistan ülkesindeki Amerikan üssünü geçici olarak kapatma kararı almıştır. En son yukarıda bahsettiğimiz kararlar konunun uluslararası adalet divanına götürülmesine ilişkin sürecin başlatılması kararlaştırılmıştır. Ancak günümüze kadar iki ülke arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin bir anlaşma gerçekleşmemiştir³⁹.

Sonuç

Yunanistan'ın kuruluşundan bu yana komşusu Türkiye ile olan münasebetleri inişli çıkışlı bir seyir takip etmiştir. Kimi zaman karşılıklı çıkarları nedeniyle dostane ilişkiler yürüten iki devlet, daha ziyade yine çıkarların zedelenmesi bağlamında zıtlaşmışlardır. Yunanistan ile Türkiye arasındaki bu zıtlaşmaların neredeyse tamamı bugün birer büyük sorun olarak hala dış siyasetimizi meşgul etmektedirler.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki problemlerden biri pek çok alt başlığı olan Adalar Denizi'nin paylaşımına dairdir. Yunanistan gerek Karasuları, gerek FIR Hattı ve gerekse Kıta sahanlığı gibi hususlarda, üstünlük kurmak ve adeta Adalar Denizi'ni Türkiye'nin kullanımına kapatma niyetiyle hareket etmiştir. Bugün yine devam eden bu problemlerin oluşmaya başladığı dönemlerde, Türkiye'nin bu konulara uzak kalması ve ilgilenmeyi geciktirmesi uzun vadede Türkiye'nin aleyhine neticeler vermiştir ve vermektedir. Sadece denizin kullanılması değil hava sahasının kullanılması hususunda da Yunanistan Adalar Denizi'ndeki tek yetkili devlet olma emelini taşımakta, dolayısıyla Adalar Denizi'ni bir Yunan denizi haline getirerek, buranın tek büyük askeri gücü olmayı hedeflemektedir. Yunanistan, bu amaç doğrultusunda uluslararası anlaşmalara aykırı olarak elindeki Adalar Denizi adalarının hepsini silahlandırmıştır. Elbette bütün

---

³⁹ Hayta, 2006: 327-329.

bu sorunların temelinde Yunanistan'ın Türkiye'ye bakış açısı ve emelleri yatmaktadır. Megali idea olarak tarihe geçen bu emellerin bir kısmını gerçekleştiren Yunanistan diğerinin hayata geçirilmesi için fırsat kollamaktadır. Yani emel ve niyetlerini hep hazırda tutarak şartların oluşması için beklemeyi tercih etmektedir. Yunanistan'ın Türkiye ile ilgili bu tavrının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Şark meselesi bu tavrın sebeplerindedir. Ancak bu meselenin de sebebi Türkiye'nin konumudur. Tarih bize örnekleri ile göstermiştir ki Yunanistan belli bir ideal ile hareket etmekte ve bu idealleri söz konusu olduğunda ülkesi alt üst bir durumda dahi olsa hedeften farklı bir noktaya kaymamaya gayret göstermektedir. Hükümetlerinin değişmesi, diktatörlük dönemlerinin olması hatta iç karışıklıklar yaşaması bile dış siyasetindeki bu hedefleri saptırmamıştır. Dolayısıyla her ne kadar küçük bir devlet de olsa hayata geçirdiği hedefleri itibarıyla Yunanistan önemsenmeli, kronikleşen tüm problemler ciddiyetle ele alınmalı ve Türkiye'nin egemenlik hakları ne olursa olsun zedeletilmemelidir. Devletlerarasında kalıcı dostluklar da kalıcı düşmanlıklar da yoktur. Yönetimler uluslararası arenada dik durabildikleri ölçüde varlıklarını koruyabilirler. Türkiye'nin jeostratejik konumunun onun uğraştığı problemleri de büyük ve içinden çıkılmaz kıldığı bir gerçektir. Ancak karşılaştığı hiçbir durum ya da sorun Türkiye'nin kararlılığını engellememelidir.

Kaynakça

- Aksu, F. (2001). *Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi Yayınları, 94.
- Apatay, Ç. (1995). *Yaşadıklarım ve Ege'de Olup Bitenler*. İstanbul: Kazancı Kitap Yayınları, 514-515.
- Bal, İ. (2002). Türk Dış Politikası (1960-1980). *Türkler*. (C.17). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 90-109.
- Başeren, S. H. (2003). *Ege Sorunları*. İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, 107-108.
- Bayraktar, (1990). *Kıta Sahaneliğinin Tespitine Yönelik Jeolojik ve Hukuksal Değerlendirmeler ve Ege Kıta Sahaneliği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Deniz Jeolojisi/Jeofiziği Anabilim Dalı, 2-3.
- Cin, T. (2000). *Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'de Karasuları Sorunu*. Ankara: Seçkin Yayınları, 99.
- Deringil, S. (2003). *Denge Oyunu İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin Dış Politikası*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 122-132.
- Doğru, S. (2013). Türk Boğazlarının Hukuki Statüsü: Sevr ve Lozan'dan Montrö'ye Geçiş. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. (C. 15/2). 123-169.

- *Ege Denizi ve Ege Denizi Adaları*. (1995). İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 175; Sönmezoğlu, F. (2000). *Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Büyük Güçler Kıbrıs, Ege ve Diğer Sorunlar*. İstanbul: Der Yayınları, 321-322.
- Gönübol, M., Sar, C. (1997). *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*. Ankara: ATAM Yayınları, 99-107; Özel, S. Atatürk Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri. *Türkler*. (C.16). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 643-653.
- Gündüz, C. (2000). *Milletlerarası Hukuk: Temel Belgeler, Örnek Kararlar*. İstanbul: Beta Yayınları, 357.
- Hasgüler, M., Uludağ, M. B. (2004). *Devletler Arası ve Hükümetler Dışı Uluslar Arası Örgütler – Tarihçe, Organlar, Belgeler, Politikalar* – Ankara: Paradigma Yayınları, 86.
- Hayta, N. (2006). *Ege Adaları Sorunu – 1911'den Günümüze* -. Ankara: Gazi Yayınları, 317.
- Hergüner, M. (1986). Ege Denizi'nin Türk-Yunan İlişkileri Üzerindeki Etkisi, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*. (534)19.
- İlhan, İ. (1989). *Jeopolitik Duyarlılık*. Ankara, TTK Yayınları, 95-96.
- İlhan, S. (1989). *Türk-Yunan İlişkileri*. Ankara: 22.
- İnan, Y., Başeren, S. (1997). *Kardak Kayalıklarının Statüsü*. Ankara, 1-2.
- Keleşyılmaz, V. (2000). Türk-Yunan Anlaşmazlıklarının Kökeni ve Önemi Üzerine. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. (C.16). (46)277-284.
- Kurumahmut, (1992). Ege Denizi Karasuları Uyuşmazlığı Üzerine Bir İnceleme, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*. (553)13.
- Özkan, C. (1989). Türk-Yunan Diyalogu ve İki Ülke İlişkilerinde Yakınlaşma Çabaları, *Güncel Konular*. (10)77.
- Pazarcı, H. (1992). *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü*. Ankara: Turhan Yayınları, 10.
- Salıxık, S. (1968). *Tarih Boyunca Türk – Yunan İlişkileri ve Etnik-i Etery*. İstanbul: Kitapçılık Yayınları, 86-88.
- Sarıay, Y., Sünbül, T. (1999). *Emperyalizm ve Büyük Hayal*. Ankara: 19-21.
- Sonyel, S. R. (1985). *Türk-Yunan Anlaşmazlığı*. Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, 12.
- Turan M., Gürbüz, M. (2006). Yunan Bağımsızlık Düşüncesinin Tarihi Temelleri ve Tripoliçe Katliamı. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, (1)20-24.
- *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*, (1985). Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 80-82.
- *Türk-Yunan İlişkileri ve Megalo İdea*. 1985: 84-87. Ayrıca Bkz. *Adalar Denizi'nde Deniz Sorunları Semineri*. (1986). Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, (tüm kitap); Aklar, (2003). Türkiye'nin Millî Menfaatleri Önünde Bir Engel: Yunanistan Gerçeği, Sorun Alanları, Politikalar, *Stratejik Analiz*. (C.4). (42)26.
- Yalçın, S. vd. (2003). *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*. Ankara: Siyasal Yayınları, 258-259.
- Yeniğün, C. (1997). Türkiye ve Yunanistan Arasında Adalar Denizi'ndeki Deniz Sorunları. Yalçinkaya A. (Editör). *Türk-Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu*. Sakarya: Sakarya Yayınları, 74.

- Yılmazçelik, İ.-Ertürk, Y. (2005). Ege Adalarının Coğrafi, Tarihi, Siyasi ve Hukuki Durumu ve Günümüzdeki Gelişmeler, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I*, Ankara: Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, 19.